



GÖTEBORGS  
UNIVERSITET

STATSVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN

# VAD TYCKER VI EGENTLIGEN?

En kvantitativ studie om tystnadsspiraler,  
åsiktskorridoren och flyktingfrågan

Julia Sandberg

---

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	SK1523
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	HT 2019
Handledare:	Moa Frödin Gruneau
Antal ord:	9654

# Sammanfattning

De senaste åren har begreppet åsiktskorridoren varit ett aktuellt ämne i den svenska offentliga debatten. Åsiktskorridoren kännetecknas av ett debattklimat med lågt tak där den som yttrar en åsikt inte sällan utsätts för massiv kritik. Kritik som gör människor mindre benägna att uttrycka åsikter, framförallt om ämnen som är kontroversiella. Den minskande benägenheten att uttrycka åsikter om samhällsfrågor beror på en rädsla för social utfrysning. Detta fenomen beskriver teorin om tystnadsspiralen som Elisabeth Noelle-Neumann först utformade 1974. Syftet med uppsatsen är att undersöka huruvida individer anpassar sin benägenhet att uttrycka en samhällspolitisk åsikt i sammanhang där åsikten är i majoritet/minoritet. Tidigare forskning har framförallt testat teorin om tystnadsspiralen online och genom intervjuer där den intervjuade fått skatta sin egen benägenhet att uttrycka sin åsikt till en främling. Den här studien syftar istället till att, genom en kvantitativ metod, testa tystnadsspiralen offline i nära relationer. En föreställning om att intervjufrågor kan uppfattas som ledande präglar metodvalet och fokus ligger i den här studien på att motverka det. Med bakgrund mot teorin om tystnadsspiralen och åsiktskorridoren har två hypoteser formulerats. *H1*: Benägenheten att uttrycka en åsikt *ökar* om individens egna åsikter är i enlighet med majoritetsåsikten i det sociala sammanhanget. *H2*: Benägenheten att uttrycka en åsikt *minskar* om individens egna åsikter *inte* är i enlighet med majoritetsåsikten i det sociala sammanhanget. De båda får initialt stöd i analysen men försvagas då det kontrolleras för alternativa förklaringar. Kontrollvariablerna utbildning, inkomst, kön, politiskt intresse, ålder och boendeplats spelar större roll i vilka som är mer benägna att uttrycka sig än andra. Anledningen till att hypoteserna inte bekräftas antas vara brister i metodval, gruppindelning och datamängd.

**Nyckelord:** tystnadsspiralen, åsiktskorridoren, konformism, spiral of silence, deliberative democracy

## INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<b>1</b>	<b>Inledning</b>	<b>4</b>
<b>2</b>	<b>Teori</b>	<b>5</b>
2.1	<i>Tystnadsspiralen</i>	6
2.2	<i>Flyktingfrågan och den svenska åsiktskorridoren</i>	7
2.3	<i>Tidigare forskning</i>	10
2.4	<i>Tystnadsspiralen online</i>	10
2.5	<i>Tidigare forskningsmetod</i>	10
<b>3</b>	<b>Syfte och frågeställningar</b>	<b>12</b>
<b>4</b>	<b>Metod</b>	<b>13</b>
4.1	<i>SOM-undersökningen 2016 och 2017</i>	14
4.2	<i>Variabler och operationalisering</i>	15
4.3	<i>Kontrollvariabler</i>	17
<b>5</b>	<b>Resultat</b>	<b>20</b>
5.1	<i>Regressionstabell med interaktioner</i>	20
<b>6</b>	<b>Slutdiskussion</b>	<b>28</b>
<b>7</b>	<b>Referenser</b>	<b>31</b>

## APPENDIX

# Figurer och tabeller

Diagram 1 – Deskriptiv statistik av partianhängares åsikter i flyktingfrågan.....	16
Tabell 1 – Regressionstabell. Kontrollvariabler.....	18
Figur 1 – Variabelmodell.....	20
Tabell 2 – Förväntade effekter beroende på grupptillhörighet.....	21
Tabell 3 – Regressionstabell med interaktioner.....	23
Diagram 2 – Marginaleffekter med 95% konfidensintervall.....	25
Diagram 3 – Marginaleffekter med 95% konfidensintervall, kontroller gjorda.....	27

# 1 Inledning

I Sverige har alla lagstadd rätt att framföra sina åsikter utan att bli censurerad, hindrad eller bestraffad av staten. Genom yttrandefrihetsgrundlagen är vi fria att diskutera, debattera och samtala om i princip vad som helst. Ändå nyttjar inte alla denna möjlighet, varför? Enligt statsvetaren Elisabeth Noelle-Neumann (1974) undviker vi att uttrycka våra åsikter om vi tror att dessa är i minoritet. Människor har en instinktiv vilja att tillhöra en social grupp eller omgivning vilket utgör en ständig rädsla för att bli utestängd från detta sociala sammanhang. Inte sällan gör denna rädsla att vi anpassar vårt beteende efter gruppen som vi vill inkluderas i. Att imitera resten av gruppens beteende är inte ovanligt vilket gör att vi ofta umgås i grupper där alla tycker väldigt likt. En samstämmig grupp brukar vanligtvis inte utgöra hinder för diskussion, men om vi däremot har en åsikt som är i minoritet inom gruppen tenderar vi att inte uttrycka den, i synnerhet när det handlar om moraliska frågor.

Debattklimat inom gruppen spelar stor roll. I ett hårt debattklimat är det stor risk att bli konfronterad och i värsta fall utfrysad om en oönskad åsikt yttras. Där är det helt enkelt mycket bekvämare att hålla med eller hålla tyst. Ett sådant klimat kan speglas i den offentliga debatten i ett samhälle, vilket kan utgöra ett demokratiproblem. I en demokrati bestämmer oftast majoriteten, men om många håller tyst om en åsikt av rädsla för att isoleras riskerar det politiska landskapet att se ut på ett sätt som inte speglar den faktiska opinionen. Det är således viktigt att skapa ett samhälle, sammanhang eller debattklimat där även åsikter som tycks vara i minoritet lyfts fram. Men varför är det då ett önskvärt scenario?

I "Hearing the other side" (2006) presenterar Diana C. Mutz de konsekvenser som följer av frånvaro av diskussion och om vi inte får höra andras argument. Mutz (2006) presenterar tre generella anledningar till varför det skulle vara bättre att höra andras argument än att inte göra det: 1) det utvecklar våra egna motiveringar om varför vi tycker som vi tycker, 2) det främjar vår förståelse för varför andra tycker som de tycker och slutligen 3) det ökar vår generella tolerans gentemot andra (s. 63). Oftast stärker exponering för andras argument våra egna argument

eftersom vi behöver försvara och resonera kring dem. Detta händer när vi får höra andras argument, vilket resulterar i att motsatsen gör oss mer intoleranta och mindre förstående för vår omvärld. Intolerans mot andras åsikter utgör ett hårt debattklimat, vilket gör att vi undviker att yttra oss av rädsla för konsekvenserna. Det är detta som Noelle-Neumann (1974) kallar för tystnadsspiralen, - ju mer intolerans mot andras åsikter, desto mer samstämmig blir debatten. En samstämmig debatt blir svår att ta plats i, vilket ökar med tiden.

Den intoleranta samhällsdebatten, som kan ses som en av tystnadsspiralens följder, kan liknas med det svenska uttrycket åsiktskorridoren. Åsiktskorridorens tillstånd kännetecknas av en skendebatt - att enbart *vissa* åsikter om specifika ämnen görs offentliga, trots att de som tycker annorlunda är många eller till och med i majoritet. En av de frågor som varit mest aktuella relaterat till åsiktskorridoren är flyktingfrågan, således den fråga det beskrevs som allra svårast att uttrycka sig kritiskt om utan att bli moraliskt förkastad (Hedenmo, 2017, 7 juni; Marteus, 2016, mars; Marteus, 2015, 12 februari). Skendebatten bygger just på principerna om Noelle-Neumanns (1974, 1993) tystnadsspiral: vi uttrycker oss enbart enligt hur vi tror att andra tycker. Det är då av stor vikt att ta reda på i hur stor utsträckning individer undviker att uttrycka sina åsikter i svensk kontext och om det finns mönster i vilka som inte uttrycker sina åsikter.

För att undersöka fenomenet i nutida svensk kontext testas teorin genom en kvantitativ metod med utgångspunkt i två SOM-undersökningar gjorda under ungefär samma tidpunkt, 2016 och 2017. Studien syftar till att testa teorin om tystnadsspiralen på individnivå i Sverige. Det genom att undersöka huruvida vi anpassar vår benägenhet att uttrycka oss om flyktingfrågan beroende på vilken social grupp vi tillhör.

## 2 Teori

Inledningsvis redogörs tystnadsspiralens främsta mekanismer och dess konsekvenser; varför vi undviker att uttrycka åsikter i specifika sammanhang och inom specifika frågor. Vidare presenteras hur teorin kan relateras till flyktingfrågan i svensk kontext genom åsiktskorridoren och till sist redovisas tidigare forskningsresultat och metoder som använts.

## 2.1 Tystnadsspiralen

Att vissa individer undviker att uttrycka sina åsikter finns det några förklaringar till. Somliga uttrycker inte politiska åsikter på grund av att de helt enkelt inte är intresserade av politik. Andra får helt enkelt inte tillfälle till att diskutera samhällsfrågor. Att resten, de som faktiskt *är* intresserade av politik och samhälle, inte uttrycker sina egna åsikter är vad den här uppsatsen handlar om. Vissa är helt enkelt blygare än andra, av olika anledningar. Enligt Elisabeth Noelle-Neumann (1974) beror den blyghet eller tendens att undvika att yttra åsikter till stor del på människans inneboende rädsla för att isoleras från sina sociala nätverk. Få vill leva ensamma och att vara andra till lags är ett billigt pris att betala för att slippa vara ensam. Det är helt enkelt mycket mer bekvämt att antingen yttra sig i enlighet med majoriteten eller att vara tyst. Då blir det lättare att undvika hinder som skulle leda till uteslutning från sina sociala sammanhang. Teorin om tystnadsspiralen handlar just om det; enligt den undviker vi att uttrycka en åsikt som vi själva uppfattar är i minoritet, just för att slippa bli utsatta för konfrontation och i värsta fall social isolation.

En beräkning av hur det ser ut opinionsmässigt i rummet, sammanhanget eller samhället spelar följaktligen en viktig roll här. Frågan som det yttras åsikter om behöver också handla om något som gör att individens moral kan ifrågasättas, - en kontroversiell fråga. Som exempel kan vi tänka oss in i ett scenario med en social sammankomst där en samhällsfråga diskuteras. Många av oss uttrycker oss då i enlighet med det vi *tror* alla andra tycker och i de fall vi uppfattar att vår egen åsikt är i majoritet ökar vår benägenhet att uttrycka just den åsikten. Enligt Noelle-Neumann (1974, 1993) fungerar detta fenomen som en spiral, ju mer tiden går, ju svårare är det att uttrycka en minoritetsåsikt och desto mer samstämmig blir debatten. Spiralen leder till att det i sammanhanget, gruppen eller samhället sker en *skendebatt*, - diskussionen som förs bygger på en *tro* om vad alla andra tycker.

Fenomenet kan liknas vid stark konformitet; att tillhöra en grupp, krets eller ett umgänge där de flesta tycker väldigt likt som saker och ting. Där är det väldigt bekvämt att hålla ihop eftersom man inte är politiska motståndare i det stora hela. I enlighet med det menar Mutz (2006, s. 13) att individer inom samma nätverk och umgängeskrets, även tenderar att förstärka uppfattningen om att alla inom det givna nätverket håller samma ståndpunkt. Det gör att våra argument riskerar att försvagas och vi får svårt att svara på frågan "varför tycker vi så här?". Om vi istället skulle

exponeras inför ett annat synsätt eller en annan åsikt hade vi tillika tagit med det i vår åsiktskalkyl och främjat utvecklingen av vårt egna, individuella tänkande (Mutz, 2006, s. 26–27). Det är alltså viktigt att höra olika argument och synpunkter, både för vår individuella och samhällsliga utveckling.

Vilka täcks då in av detta fenomen? De allra flesta, i olika grad. Enligt Noelle-Neumann är män och yngre generellt sett mer benägna att prata om kontroversiella ämnen än kvinnor respektive äldre (Noelle-Neumann, 1993, s. 24). Även höginkomsttagare, högutbildade och stadsbor tillhör de som uttrycker sin åsikt i större utsträckning än låginkomsttagare, lågutbildade och landsortsbor. Noelle-Neumann identifierar ännu en grupp som är mer villig att uttrycka en åsikt än andra; nämligen de som benämns som de moderna och nytänkande, de som är barn av sin tid, de som anses moraliskt överlägsna. I Noelle-Neumanns kontext, Tysklands 70-, 80- och 90-tal, var det de liberala och socialdemokratiska anhängarna som hördes mest i den offentliga debatten. De kristdemokratiska anhängarna ansågs vara den omoderna, förlegade och den moraliskt lägrestående sidan vilket gjorde att sympatisörer drog sig från att uttrycka sitt stöd för partiet (Noelle-Neumann, 1993, s. 24–27). Denna snedfördelning av utrymme och erkännande i den offentliga debatten gjorde att valresultatet blev annat än vad som innan valet förmodats. De åsikter som framstod som majoritetsåsikter var istället minoritetsåsikter. I svensk kontext kan det liknas vid hur flyktingfrågan diskuterades i den offentliga debatten i början av 2010-talet, vilket behandlas i nästa avsnitt.

## **2.2 Flyktingfrågan och den svenska åsiktskorridoren**

Som ovan nämnt bygger teorin om tystnadsspiralen på kriteriet om att frågan bör vara kontroversiell i något avseende, där omgivningens uppfattning om individens moral kan stå på spel. Historiska exempel på sådana frågor i svensk kontext har varit abort, familjebildning, HBTQ-rättigheter och migration (Johansson, 2018). Flyktingfrågan har varit den av de ovan nämnda frågorna som varit mest aktuell i den svenska offentliga debatten (åtminstone under 2010-talet). Denna studie behandlar därför benägenheten att uttrycka åsikter gällande migration och flyktingmottagande.

Att flyktingfrågan och flyktingmottagandet varit en polariserande och vattendelande debatt som kulminerat under 2010-talet är det nog få som skulle invända mot. Under den här tiden liknade det



svenska offentliga debattklimatet Noelle-Neumanns (1974, 1993) föreställning om tystnadsspiralens följd. Konsekvensen av tystnadsspiralen kontra hur debatten om flyktingmottagandet i svensk massmedia har nämligen slående likheter. Å ena sidan fanns de som menade att det offentliga debattklimatet i Sverige hade för lågt i tak, där storleken på flyktingmottagandet måste få diskuteras som vilken annan politisk fråga som helst. Å andra sidan fanns de som menade att kritik mot flyktingmottagandet kan liknas vid rasism. Flyktingmottagandet handlade om att hjälpa människor i nöd och det var Sveriges moraliska plikt att hjälpa så många som möjligt. Det senare är den sida som Noelle-Neumann (1993, s.24–27) skulle beskriva som den moraliskt högtstående. Den som helt enkelt fick mest utrymme och stöd i den offentliga debatten. Vittnesmål skildrar att det fram tills våren 2015 var svårt att nyansera invandringsdebatten och dess konsekvenser utan att bli utmålade som rasist (Hedenmo, 2017, 7 juni; Marteus, 2016, mars; Marteus, 2015, 12 februari). Anna Hedenmo beskriver debattklimatet: “den som i den offentliga debatten lyfte frågan om invandringens storlek, var snabbt ute i kylan.” (Hedenmo, 2017, 7 juni). Diskussionen som fördes mellan olika ledarsidor och opinionsbildare fick 2013 ett namn av statsvetaren Henrik Ekengren Oscarsson: åsiktskorridoren. Tillståndet beskrivs för första gången på följande vis;

*“Åsiktskorridoren -- det vill säga den buffertzonen där du fortfarande har visst svängrum att yttra en åsikt utan behöva ta emot en dagsfärska diagnos av ditt mentala tillstånd -- är mycket smal i Sverige. Det räcker numera att säga att man tror på Gud (vilket för övrigt 45 procent av befolkningen säger sig göra) för att betraktas som icke vid sina sinnesfulla bruk.”*

(Ekengren Oscarsson, 2013, 10 december).

Det avslutande exemplet i citatet ovan syftar på diskrepansen mellan faktumet att flertalet av befolkningen har en stånpunkt, en tro på Gud, trots att dessa yttringar förlorat sin legitimitet i den samhällseliga debatten. I en smal åsiktskorridor ges det extra lite utrymme till åsikter även om de förut verkat acceptabla av den stora massan. En av tystnadsspiralens konsekvenser, åsiktskorridoren, riskerar att radera det demokratiska debattklimat som under en längre tid byggts upp i det svenska samhället. Statsvetaren Katarina Barrling (2019) menar att åsiktskorridorernas starkaste mekanismer inte är att vi inte *kan* säga vad vi tycker, utan *konsekvenserna* av att uttrycka

det vi tycker. Sådana konsekvenser är, i likhet med konsekvenserna av tystnadspiralen, social uteslutning från sammanhang där individen som yttrat sig förut haft en självklar plats i.

Sedan 2013 har stora politiska förändringar skett i den politiska debatten med regeringsskifte, splittring av alliansen samt Sverigedemokraternas fördubbling. Enligt Ekengren Oscarsson (2013) var fyra av tio för förslaget om att ta emot färre flyktingar men det var, trots det folkliga stödet, för kontroversiellt att uttrycka i den offentliga debatten. Idag ser den offentliga debatten annorlunda ut: att ha en invandringskritisk åsikt idag verkar inte vara lika kontroversiellt som förut. I nutid är det en majoritetsåsikt, möjligen sedan Sveriges regering lade om flyktingpolitiken hösten 2015. I SOM-undersökningen 2016 och 2017 svarar drygt 51% att de tycker det är ett bra förslag att ta emot färre flyktingar (SOM-institutet, 2018, 2019). Trots att stödet för att ta emot färre flyktingar har ökat ca 10 procentenheter sedan 2013 behöver det inte råda fritt samtalsklimat för det. Frågor hade 2013 svårigheter att få fäste trots stort folkligt stöd, därför att de i den offentliga debatten ansågs moraliskt lägre stående. Med det sagt behöver en *faktisk* majoritetsåsikt inte få fäste i den stora massan, för enligt teorin om tystnadspiralen kan i princip vilken minoritetsåsikt som helst *framstå* som majoritetens, och vice versa. Noelle-Neumann (1974, 1993) menar att massmedia är viktiga för att motverka en tystnadsspiral eftersom de kan lyfta kontroversiella ämnen och därmed normalisera åsikter från olika håll. I Sverige i början på 2010-talet visas dock motsatsen, - det var mycket svårt även för ledarskribenter och journalister att nyansera debatten om migration och flyktingmottagande utan att hamna ”ute i kylan” (Hedenmo, 2017, 7 juni). Det verkar alltså som att massmedia själva omfattades av en tystnadsspiral och saknade därför den funktion som Noelle-Neumann efterlyste.

I Sverige tycker alltså idag en absolut majoritet att det är ett bra förslag att ta emot färre flyktingar, vilket må blivit mer vida känt sedan Sverige mer eller mindre stängde gränserna 2015–2016. Den fråga som var svår att uttrycka sig inom i början på 2010-talet kan idag konstateras vara en majoritetsåsikt i samhället. Samtalsklimatet inom en grupp bör fungera på liknande sätt som i ett offentligt samtal, därför kan vi genom att undersöka hur vi uttrycker oss *inom* gruppen närma oss svaret på hur det ser ut på individnivå. Följande studie syftar således till att undersöka om det fortfarande finns en tystnadsspiral, eller åsiktskorridor, kring flyktingfrågan på individnivå i Sverige.

### 2.3 Tidigare forskning

Teorin om tystnadsspiralen har testats flertalet gånger och fått varierande resultat sedan Noelle-Neumann (1974) först formulerade den på 70-talet. I detta avsnitt redogörs framförallt två saker som är centrala i de allra flesta studier som testat teorin: onlinebeteende och självskattning som metod. Det senare problematiseras i sista stycket.

### 2.4 Tystnadsspiralen online

Sedan några år in på 2010-talet har majoriteten av de studier som testat teorin om tystnadsspiralen utfört testet online (Gearhart & Zhang, 2014, 2015; Neubaum & Krämer, 2018; Matthes, Knoll & Sikorski, 2015). Resultaten har varit entydiga; generellt sett föredrar vi att uttrycka våra åsikter offline, snarare än på sociala nätverk online, oavsett land eller kontext. Resultaten i studierna av vårt onlinebeteende är i enlighet med vad SOM-undersökningen från 2016 visar. Här uppger 70 procent av de svarande att de *inte* uttrycker åsikter om en samhällsfråga på internet. I jämförelse svarar enbart 10 procent att de inte gör det i privata sammanhang (SOM-institutet, 2018). En av anledningarna till vår ovilja att uttrycka oss på internetforum är bristen på kontroll över mottagaren. Vi vill inte utlämna oss med åsikter utan att veta vilka som mottager eller vad de tycker och tänker om det som uttrycks, det är mer önskvärt för avsändaren att ha ett vanligt samtal. Ett samtal öga mot öga, där mottagaren är känd och mer eller mindre är tvungen att reagera ger också utrymme för förtydligande om så skulle behövas (Noelle-Neumann, 1993, s. 215; Neubaum & Krämer, 2018, s. 144–146). På så vis kan anledningen till att vi undviker att uttrycka en åsikt om en samhällsfråga online förklaras. Men hur ser det ut i de studier som testat teorin *offline*?

### 2.5 Tidigare forskningsmetod

Då teorin uppkom långt innan de flesta av oss spenderade tid online har den även testats utanför internet. På 70-talet testade Noelle-Neumann (1993, s. 8–37) tystnadsspiralen på två huvudsakliga sätt. Genom intervjuer av ett stort antal personer var syftet att: 1. kartlägga hur individer föreställer sig den allmänna opinionen och 2. undersöka dessa individers benägenhet att yttra en åsikt givet föreställningen om den allmänna opinionen.

Initialt fick de intervjuade svara på frågor om deras egen politiska åsikt, följt av vad de tror att andra tycker. Frågorna som ställdes handlade exempelvis om hur man trodde att riksdagsvalet

skulle sluta och hur man trodde att andra människor ställde sig till olika politiska frågor. Under den här tiden exponerades inte den vanliga medborgaren inför allmänna opinionsundersökningar på det viset som vi gör idag. Ändå hade 80–90% av de intervjuade en stark uppfattning om andras politiska åsikter trots att de faktiskt inte sett en enda opinionsundersökning (Noelle-Neumann, 1993, s. 9). Den egna uppfattningen om opinionen stämde dock sällan överens med den faktiska opinionen. Ofta identifierades en tydlig majoritetsgrupp vars åsikter också uppfattades som starkare, även om så inte var fallet. Som nämnt i teoriavsnittet var det i den tyska kontexten den liberala och socialdemokratiska gruppen som hördes och syntes mest, därför tenderade individer att uttrycka åsikter i enlighet med dem. Följden blev att den grupp som förlorade valet överskattades och den vinnande gruppen, den som egentligen var i majoritet, underskattades.

Efter att ha kartlagt individens tendens att överskatta den förmodade majoritetens storlek genomfördes en studie för att undersöka individernas egna benägenhet att uttrycka åsikter. Det gjordes ett självskattningstest, - the train test. Testet bygger på att den intervjuade föreställer sig en situation, här en längre tågresa, där intervjupersonen sitter bredvid en person som representerar motståndarsidans åsikt. Den intervjuade fick svara på frågan: “Skulle du vilja prata med personen för att förstå henne bättre, eller skulle det inte vara mödan värt?” (Noelle-Neumann, 1993, s. 18. Min översättning). Resultatet av självskattningstestet visade att majoriteten uppgav att de inte tyckte det var mödan värt. Metodvalet kan kritiseras. Det kan ses som självklart att flertalet uppger att de *inte* är intresserade av att på en tågresa rationalisera kring sin okända medresenärs åsikter. Möjligen baseras detta ointresse på andra orsaker än rädslan för isolation, - kanske på grund av den förhållandevis ledande frågan. Självskattning är något som även används i den här studien, däremot kritiseras metodens intervju-upplägg. Frågorna som ställdes i the train test, exempelvis den som citeras här ovan, är ledande. Noelle-Neumann testar teorin främlingar emellan, vilket såklart gör oss blygare än i andra situationer och heller inte lika intresserade av dennes åsikter som av någon i vår närhet.

Noelle-Neumann (1974, 1993) testade uteslutande teorin genom att utföra studier med självskattningsmetod och mellan främlingar. Däremot har en metaanalys baserad på studier om tystnadsspiralen mellan åren 1982 och 2017 gjorts (Knoll & von Sikorski, 2018). Här redogörs för studier där teorin testats på flera sätt, både genom intervjuer, enkätundersökningar, online, inför

främlingar och inför familj och vänner. I kontrast till Noelle-Neumanns antaganden om att vi rättar oss som mest inför främlingar visar metastudien att “[...]when the target group is family and friends, the silencing effect is strongest, no matter what the opinion climate refers to.” (Knoll & von Sikorski, 2018, s. 20). Vår rädsla för att isoleras är som störst när det sociala sammanhanget är som närmast, - när det gäller risken att hamna utanför den innersta kretsen är effekterna av tystnadsspiralen som starkast. Med det sagt är det tydligt att de studier som inte använder liknande intervjumetod som Noelle-Neumann (1974) får svagt stöd i metastudien.

Det är alltså oklart utifrån tidigare forskning huruvida tystnadsspiralens funktion verkligen gäller i privata sammanhang i verkliga livet. Få studier har testat teorin i verkliga livet sedan 2010-talets början och genom icke ledande frågor. Det kan konstateras att tidigare forskning brister i detta avseende och en undersökning utan ledande frågor mellan nära och kära efterlyses. Genom den här studien kan vi få en bild av hur vår benägenhet att uttrycka personliga åsikter fungerar i kontext med våra nära och kära inom den aktuella samhällsfrågan flyktingmottagande. Studiens fokus ligger följaktligen inte på hur vi tror att vi skulle anpassa vårt beteende inför främlingar utan istället på hur vi *faktiskt* anpassar oss i nära relationer. Metoden som används i den här studien presenteras mer ingående i avsnitt fyra.

### 3 Syfte och frågeställningar

Den här uppsatsens syfte är att undersöka huruvida individer anpassar sin benägenhet att uttrycka en samhällspolitisk åsikt i sammanhang där åsikten är i majoritet/minoritet. Undersökningen görs i privata sammanhang i verkliga livet, alltså inom de grupper som vi generellt sett är minst blyga inför. Tidigare forskning brister på så vis att den inte studerat det faktiska agerandet, utan istället genom presumtiva enkät- och intervjusvar samt online. Till skillnad från tidigare forskning används en annan metod i den här studien. Här ligger fokus på att försöka få intervjupersonen att svara på frågan om dennes benägenhet att uttrycka en egen åsikt, utan att den vet om vad som egentligen studeras. På så vis undviks ledande frågor som också får ledande svar. Sammanfattningsvis är uppsatsens syfte att testa teorin om tystnadsspiralen i verkliga livet, inom privata sammanhang och i nutida svensk kontext.

Det föreligger två huvudsakliga hypoteser som ligger till grund för studiens frågeställningar:

*H1* - Benägenheten att uttrycka en åsikt *ökar* om individens egna åsikter är i enlighet med majoritetsåsikten i det sociala sammanhanget.

*H2* - Benägenheten att uttrycka en åsikt *minskar* om individens egna åsikter *inte* är i enlighet med majoritetsåsikten i det sociala sammanhanget.

Hypoteserna är hämtade från Noelle-Neumanns (1974, 1993) ursprungliga studier om tystnadsspiralen och anpassas här till svensk kontext. Eftersom åsikten, enligt teorin om tystnadsspiralen, bör handla om en kontroversiell fråga av något slag är flyktingfrågan i fokus i den här studien. Det antas här att det inom sociala sammanhang generellt sett råder samstämmighet i politiska åsikter, givetvis med undantag. Dessa undantag är just de individer som antas uttrycka sig i mindre utsträckning än de som *faktiskt* har en åsikt i enlighet med majoritetsåsikten. Således har studien sin utgångspunkt i följande forskningsfrågor:

- Anpassar vi vår faktiska benägenhet att uttrycka oss om flyktingfrågan beroende på vilken ståndpunkt vår sociala grupp har?
- Hur ser denna benägenhet ut inom olika politiska grupper i Sverige?

## 4 Metod

För att studera forskningsfrågorna och pröva teorin om tystnadsspiralen görs en statistisk analys med data från SOM-institutets enkätundersökning 2016 och 2017, vilken redogörs för i första avsnittet. Vidare beskrivs beroende, oberoende och interaktionsvariabel, hur de antas samvariera och hur de operationaliseras. Till sist presenteras ett avsnitt om kontrollvariabler och operationalisering av dem.

Som nämnt ovan brister tidigare forskning i att undersöka fenomenet om tystnadsspiralen inom privata sammanhang, då mycket av det som tidigare forskats på ämnet gjorts främlingar emellan eller online. Studierna har gjorts med metoder som baseras på ledande frågor om hur intervjupersonen själv tror att den agerar i situationen där individen och främlingen tycker olika om en kontroversiell fråga. Till skillnad från tidigare forskning används en annan metod i den här

studien. Fokus ligger här på att undersöka hur intervjupersonen svarar på frågan om dennes agerande utan att den vet om vad som egentligen studeras.

#### 4.1 SOM-undersökningen 2016 och 2017

I studien används data från SOM-undersökningen 2016 och 2017. Undersökningens fokus ligger på att kartlägga bl.a. svenskars åsikter, beteende och värderingar om samhälle, opinion och politik (SOM-institutet, u.å.). Den utförs årligen av SOM-institutet vid Göteborgs Universitet som är en oberoende forskningsinstitution med gedigen erfarenhet av enkätundersökningar. SOM-institutets datainsamlingar innehåller värdefulla och informativa data om ett slumpmässigt urval av populationen vilket gör det lämpligt att dra slutsatser om opinionen från ett representativt urval av Sveriges befolkning. Både 2016 och 2017 års SOM-undersökning används, med frågor ställda under ungefär samma tid, som en ytterligare ansats att få ett större urval av befolkningen och därför bättre generaliserbarhet. Anledningen till att förändring över tid inte analyseras är att de frågor som används i den här studien enbart finns med just åren 2016 och 2017. Det har alltså inte funnits med likvärdiga frågor i tidigare SOM-undersökningar. Inte heller finns likvärdiga paneldata, där samma individers åsikter och beteenden studeras över tid. Paneldata kan konstateras vara ett mer fördelaktigt sätt att göra undersökningen men även här brister tidigare forskning, det finns inte tillräckligt med insamlade data för att kunna dra generella slutsatser.

Metodvalet är, som tidigare nämnt, annorlunda mot hur tystnadsspiralen tidigare har testats. I Noelle-Neumanns (1974, 1993) ursprungliga testning har metoden varit att genom intervjuer fråga intervjupersonerna om de drar sig från att diskutera obekväma ämnen med människor som tycker motsatt från de själva. Det kan tyckas vara en ledande fråga, då vi stundtals tenderar att tycka att den andra sidan är oresonlig och möjligen svarar utefter vad som förväntas av oss. Istället efterlyses en studie som *inte* bygger på att analysobjektet själv får skatta huruvida den befinner sig i en tystnadsspiral eller inte. En studie där den svarande också får svara på andra frågor orelaterat till det som *faktiskt* undersöks för att undvika att ledande frågor också får svar därefter. I nästa avsnitt presenteras vilka variabler som används i analysen.

## 4.2 Variabler och operationalisering

Benägenhet att uttrycka en egen åsikt används som beroende variabel. Den operationaliseras genom att använda enkätfrågan “En del människor pratar gärna om frågor i samhället de tycker är viktiga. Hur ofta brukar du själv uttrycka din åsikt i en samhällsfråga i följande sammanhang?” (SOM-institutet, 2018, 2019). Då den här studien fokuserar på benägenheten att uttrycka en åsikt inom den egna sociala gruppen används alternativet “I ett privat sammanhang (bland familj, släkt eller vänner)” (SOM-institutet, 2018, 2019). Svartalternativen till frågan ser ut på följande vis: Flera gånger i veckan (4), någon gång i veckan (3), någon gång i månaden (2), mer sällan (1) och aldrig (0).

Oberoende variabel är grupptillhörighet. Tre grupper undersöks i studien: Vänsterpartiet- och Miljöpartiet-anhängare (1), Sverigedemokraterna-anhängare (2) och slutligen används Socialdemokraterna-, Centerpartiet-, Liberalerna-, Kristdemokraterna- och Moderaterna-anhängare som referensgrupp (0). Grupptillhörighet definieras i undersökningen som social krets eller nätverk; människor som vi umgås med, delar vardag och ofta åsikter med. I enlighet med Mutz (2006, s. 54) är utgångspunkten att många sociala grupper innefattar individer som står nära varandra rent politiskt. Benägenheten att uttrycka sig i politiska diskussioner (beroende variabel) förklaras med vilket parti som den svarande tycker är bäst idag (oberoende variabel). Partianhängare bildar den sociala grupp som undersöks i samband med åsikter som antas vara i minoritet/majoritet *inom* gruppen.

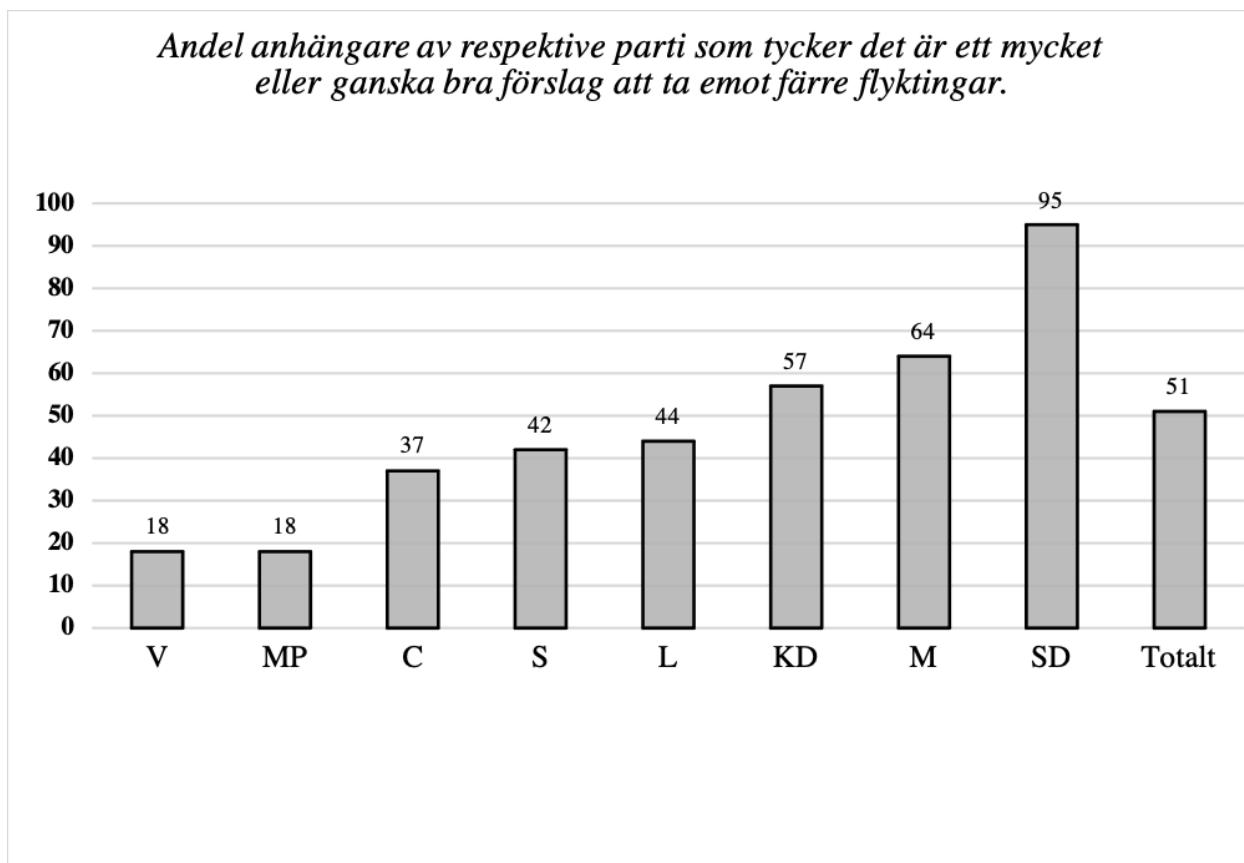
Minoritet/majoritetsåsikten operationaliseras som inställning till ett förslag om att ta emot färre flyktingar. Här är variabeln omkodad till en skala mellan 0 till 4 genom följande vis: Mycket dåligt förslag (0), ganska dåligt förslag (1), varken bra eller dåligt förslag (2), ganska bra förslag (3) och mycket bra förslag (4) (SOM-institutet, 2018, 2019). Inställning till förslaget interagerar med grupptillhörigheten. Minoritets/majoritetsåsikten är något som uppenbart går emot/i enlighet med de valda partianhängarnas politiska åsikt, något som splittrar större grupper inom det politiska landskapet i Sverige. Den här studiens exempel är således: åsikt i ett förslag om att ta emot färre flyktingar. Eftersom vissa partianhängare i Sverige, generellt sett, är mer positivt inställda till invandring antas det därför att en sådan typ av åsikt *inom* gruppen inte är speciellt önskvärd. Motsatt gäller där åsikten inte är lika kontroversiell, inom partier som istället traditionellt sett varit mer kritiska till invandring. I de nationella SOM-undersökningarna 2006–2012 angav de svarande



vad de tyckte om förslaget om att ta emot färre flyktingar. Vänsterpartiets och Miljöpartiets anhängare är de som då var minst negativa till flyktingmottagande, där enbart cirka 20% tycker det är ett bra förslag att ta emot färre flyktingar. Socialdemokraternas, Centerpartiets, Folkpartiets, Kristdemokraternas och Moderaternas anhängare låg relativt nära varandra där mellan 34% och 53% var positiva till förslaget. Sverigedemokraternas anhängare utmärker sig mest, där minst 93% av väljarna tyckte det var ett bra förslag att ta emot färre flyktingar (Demker & Sandberg, 2013, s. 194).

I Diagram 1 nedan visas att partianhängarnas opinion ser i stort sett likadan ut även i SOM-undersökningen 2016 och 2017. Viktigt att betona är att det inte är partiernas åsikter utan deras anhängares åsikter i flyktingfrågan.

Diagram 1. Deskriptiv statistik av partianhängares åsikter i flyktingfrågan.



Källa: SOM-institutet, 2018, 2019.

Det finns alltså en långvarig trend bland partiernas anhängare; Vänsterpartiets och Miljöpartiets anhängare har varit minst positiva till att ta emot färre flyktingar, Sverigedemokraternas anhängare

mest positiva medan resten av partiernas anhängare legat på en förhållandevis jämn nivå både över tid och gentemot varandra. Med bakgrund mot det representerar V- och MP-anhängare gruppen (1) där en åsikt om att vilja ta emot färre flyktingar antas vara i minoritet. SD-anhängare (2) där en åsikt om att vilja ta emot färre flyktingar antas vara i majoritet. S-, C-, L-, KD- och M-anhängare fungerar som en referensgrupp (0), alltså jämförelsepunkten.

För tydlighetens skull antas en korrelation mellan den beroende variabeln *tendens att uttrycka åsikter i en samhällsfråga i ett privat sammanhang* och den oberoende variabeln *grupptillhörighet*. Korrelationen bör enligt SOM-rapportens data och teorin om tystnadsspiralen vara positiv. Dels eftersom de allra flesta av oss (90%) uttrycker en åsikt i en samhällsfråga i privata sammanhang (SOM-institutet, 2018, 2019). Dels eftersom benägenheten ökar om vi omger oss med likatänkande och därmed tror att alla andra tycker samma (Noelle-Neumann, 1974, 1993; Mutz, 2006, s. 54). Vidare antas det, även här i linje med tystnadsspiralen, att korrelationen påverkas negativt/positivt med interaktionsvariabeln *åsikt i samhällsfråga* beroende på vilken ståndpunkt som är i majoritet/minoritet. Majoritets/minoritetsåsikten är relaterad till åsikt om flyktingmottagande som ställs i relation till gruppens generella ståndpunkt.

### **4.3 Kontrollvariabler**

I SOM-undersökningen 2016 och 2017 presenteras att drygt var tionde svensk sällan eller aldrig uttrycker sin åsikt i en samhällsfråga i privata sammanhang (SOM-institutet, 2018, 2019). Resultatet kan bero på att den svarande är någon av de 26% som i samma SOM-undersökning svarar “inte alls intresserad” eller “inte särskilt intresserad” på frågan “Hur intresserad är du i allmänhet av politik?” (SOM-institutet, 2018, 2019). Av uppenbara skäl kan det förklara varför samhällsfrågor inte diskuteras med nära och kära. Individer som undviker att uttrycka sin åsikt på grund av bristande politiskt intresse innefattas då inte av en tystnadsspiral eftersom de undviker att uttrycka sig av andra anledningar än rädsla för isolation. De fungerar då som en kontrollvariabel. Politiskt intresse omkodas i en skala från 0 till 3, där följande svar representerar respektive värde: Inte alls intresserad (0), inte särskilt intresserad (1), ganska intresserad (2) och mycket intresserad (3) (SOM-institutet, 2018, 2019). Omkodningarna på kontrollvariablerna har följande funktioner: ju lägre värde på ett svarsalternativ desto mindre förväntas den uttrycka sin åsikt.

Vidare finns det andra variabler som är relevanta att kontrollera för. Noelle-Neumann (1993, s. 24) benämner några grupper som mer troliga att uttrycka sin åsikt än sin motsats; män, yngre, storstadsbor, höginkomsttagare och högutbildade. Studiens resultat får inte bero på att partianhängargrupperna har överskott av individer med dessa egenskaper, därför fungerar även dessa som kontrollvariabler.

Tabell 1: Regressionstabell. Kontrollvariabler.

Beroende variabel: Hur ofta brukar du själv uttrycka din åsikt i en samhällsfråga i privata sammanhang?

	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5	Modell 6
Politiskt intresse	0.496***					
Utbildning		0.268***				
Inkomst			0.182***			
Yngre				0.148***		
Man					-0.152***	
Större stad						0.0637***
Intercept	2.054***	2.479***	2.669***	2.712***	3.002***	2.781***
N	3308	3287	3206	3326	3318	3257
R <sup>2</sup>	0.134	0.069	0.035	0.013	0.005	0.007

Standardfel inom parentes

\*  $p < 0.05$ , \*\*  $p < 0.01$ , \*\*\*  $p < 0.001$

Källa: SOM-institutet, 2018, 2019.

Eftersom kontrollvariablerna är hämtade från det ursprungliga testet av teorin som gjordes i Tyskland år 1974 har en regressionsanalys gjorts för att undersöka variablernas korrelation med den beroende variabeln i en svensk kontext i närtid. I tabell 1 ovan görs en regressionsanalys om samvariation mellan benägenheten att uttrycka sig i samhällsfrågor i privata sammanhang och respektive kontrollvariabel. Tabellen visar exempelvis att mer politiskt intresse (Modell 1) ökar benägenheten att uttrycka en åsikt inom en samhällsfråga med (0.496\*\*\*). De tre stjärnorna signalerar ett signifikansvärde på mindre än 0.001, alltså är sannolikheten, under antagandet att nollhypotesen är sann, att ett sådant resultat beror på slumpen mindre än en på tusen vilket syns på samtliga kontrollvariabler. Vidare följer liknande princip med resten av variablerna, alla har

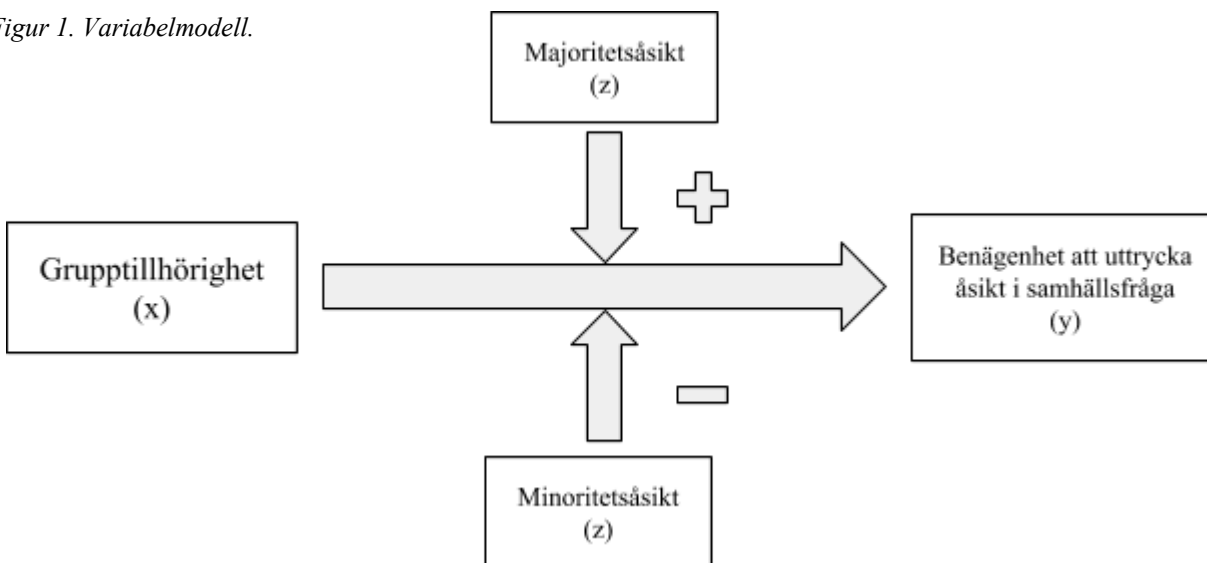
samma positiva effekt på den beroende variabeln, förutom en: i modell 5 syns att variabeln man och beroende variabel får en negativ effekt. Det står i motsats till Noelle-Neumanns (1974) antagande om att män är mer benägna att uttrycka sig än andra. Det betyder visserligen inte det att det nödvändigtvis skett ett skifte från 1974, men eftersom den här studien utgår från SOM-undersökningen 2016 och 2017 som visar att män inte uttrycker sig i större utsträckning än kvinnor, utan istället tvärtom, kontrolleras det för enkelhetens skull för variabeln kvinna istället.

Som visat i tabellen kontrolleras det även för utbildning, inkomst, ålder och boendeplats. Utbildningsvariabeln är omkodad i enlighet med SOM-institutets egna kodning. I omkodningen representerar variabeln låg utbildning (0) som ej fullgjord skolgång och fullgjord grundskola. Variabeln medellåg utbildning (1) är studier vid gymnasium eller folkhögskola och examen från gymnasium eller folkhögskola. Medelhög utbildning (2) representeras av de som har eftergymnasial utbildning (ej högskola/universitet) och de som studerar vid högskola/universitet. Slutligen representeras hög utbildning (3) av de som tagit examen från högskola/universitet samt studier vid/examen från forskarutbildning (SOM-institutet, 2018, 2019). Inkomstvariabeln är omkodad från en 12-gradig skala till en 4-gradig för att simplificera analysen. Värdet (0) symboliserar en månadslön på 0–14 999 kr, 15 000–24 999 kr (1), 25 000 kr - 34 999 kr (2), och värdet (3) inkluderar månadsinkomst från 35 000 kr och högre. Kategorierna är kodade för att få fyra grupper med ungefär samma antal svarande. Resultatet blev ca 23–27% av totalen i varje grupp vilken kan betraktas som godtagbart (SOM-institutet, 2018, 2019). Såväl åldersvariabeln är omkodad i enlighet med en av SOM-institutets egna kodningar; värdet (0) är 76–85-åringar. I stigande skala bildar 50–75-åringar och 30–49-åringar egna grupper om värdena (1) respektive (2) och slutligen har 16–29-åringar värdet (3) (SOM-institutet, 2018, 2019). Könsvariabeln omkodas där (0) är man och (1) är kvinna. Även boendeplats är omkodad enligt Noelle-Neumanns övertygelse om vilka som är mer benägna att uttrycka sig: storstadsbor uttrycker sig i större utsträckning än andra. De som svarat att de bor i ren landsbygd har kodats till (0), mindre tätort (1), större tätort (2), stad: ytterområde och storstad: ytterområde (3) samt stad och storstad (4) (SOM-institutet, 2018, 2019). I regressionsanalysen (för fullständig, se Appendix) är utbildning, inkomst, politiskt intresse och ålder kontinuerliga variabler.

Variablerna som analyseras i den primära analysen är följaktligen: frekvensen av politiska diskussioner i privata sammanhang, politisk åsikt och inställning till flyktingmottagande. Om

resultatet visar sig vara i enlighet med tystnadsspiralen blir då individen *mindre* benägen att uttrycka åsikter om den har en åsikt om flyktingmottagandet som står i strid med gruppens majoritetsåsikt. Det kontrolleras för variabler som kan variera tendensen att uttrycka åsikter, det vill säga intresse för politik, utbildningsgrad, kön, boende i storstad, inkomst eller ålder. För tydlighetens skull presenteras en modell av variablerna genom figur 1.

Figur 1. Variabelmodell.



## 5 Resultat

I följande avsnitt presenteras resultatet av studien som undersöker huruvida vi anpassar vår faktiska benägenhet att uttrycka åsikter om flyktingfrågan inom vår sociala grupp. Initialt förklaras interaktionsvariabelns funktion, därefter resultatet som består av en regressionsanalys med interaktionsvariabel (modell 2) och en med kontrollvariabler inräknade (modell 3). Efter redogörelsen av resultatet följer en diskussion om eventuella problem med studien, huruvida resultatet kan generaliseras samt alternativa förklaringar.

### 5.1 Regressionstabell med interaktioner

I en enkel kausal modell påverkas den beroende variabeln ( $y$ ) av den oberoende variabeln ( $x$ ). I vissa fall villkoras dock sambandet mellan den oberoende ( $x$ ) och beroende ( $y$ ) variabeln av en interaktionsvariabel ( $z$ ). Interaktionsvariabeln representerar en kontext eller grupp där sambandet mellan ( $x$ ) och ( $y$ ) varierar. När effekten av ( $x$ ) och ( $y$ ) varierar beroende av värdet på ( $z$ ) används

interaktionsvariabler för att undersöka deras förhållande. I den här studien antas grupptillhörighet (x) ha en positiv effekt på vår benägenhet att uttrycka vår egen åsikt i en samhällsfråga i privata sammanhang (y), men *enbart* om vi, inom gruppen, har en majoritetsåsikt (z). Tvärtom förväntas effekten mellan (x) och (y) påverkas negativt om vi istället inom gruppen har en minoritetsåsikt (z). Vilka åsikter som är majoritets/minoritetsåsikter varierar inom grupperna, därför har interaktionsvariabeln (z) också olika förväntade effekter på sambandet mellan (x) och (y) (Brambor, Roberts Clark & Golder, 2006, s. 64–65; Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Towns & Wängnerud, 2017, s. 78–79). Detta antagande visas i studiens två hypoteser:

*H1* - Benägenheten att uttrycka en åsikt *ökar* om individens egna åsikter är i enlighet med majoritetsåsikten i det sociala sammanhanget.

*H2* - Benägenheten att uttrycka en åsikt *minskar* om individens egna åsikter *inte* är i enlighet med majoritetsåsikten i det sociala sammanhanget.

I studiens ena grupp, SD-anhängare (x), förväntas benägenheten att uttrycka sin åsikt i en samhällsfråga (y) ge positiv effekt om (z) är för förslaget om att ta emot färre flyktingar, alltså majoritetsåsikt inom den gruppen. I gruppen med V- och MP-anhängare (x) förväntas benägenheten att uttrycka sin åsikt i en samhällsfråga (y) få negativ effekt om (z) är för förslaget om att ta emot färre flyktingar, alltså minoritetsåsikt inom den gruppen. Mer pedagogiskt visas de förväntade effekterna i tabell 2 nedan.

Tabell 2. Förväntade effekter beroende på grupptillhörighet.

Interaktionsvariabel: Förslag: ta emot färre flyktingar. Beroende variabel: Hur ofta brukar du själv uttrycka din åsikt i en samhällsfråga i privata sammanhang?

Hypotes	Oberoende variabel (x)	Inställning till interaktionsvariabel (z)	Förväntad effekt på ursprungssambandet (x) och (y)
<i>H1</i>	SD	Positiv	Positiv
<i>H2</i>	V+MP	Positiv	Negativ

I modell 2 nedan presenteras resultat från regressionsanalysen av benägenhet att uttrycka sin åsikt i en samhällsfråga i privata sammanhang (beroende variabel), åsikt i flyktingmottagande (interaktionsvariabel) samt grupptillhörighet (oberoende variabel). I modell 2 visas initialt benägenheten att uttrycka en åsikt relaterat till åsikt om förslaget att ta emot färre flyktingar. De som svarat ”varken bra eller dåligt” (-0.360\*), ”ganska bra” (-0.236) och ”mycket bra” förslag (-0.264) att ta emot färre flyktingar får minusresultat vilket betyder att de tenderar att uttrycka sig i mindre utsträckning än referensgruppen. Svartalternativen ”ganska bra” och ”mycket bra” förslag är däremot inte signifikanta. Signifikansnivån ( $p$ ) som indikerar sannolikheten för att resultatet ska bero på slumpen bör vara högst ( $0.05 = *$ ), vilket betyder att sannolikheten är fem på hundra givet att nollhypotesen är sann. Med två asterisker ( $** = 0.01$ ) är sannolikheten en på hundra och med tre ( $*** = 0.001$ ) är sannolikheten en på tusen. Dessa värden är intressanta, eftersom de minst troligt är orsakade av slumpen.

Tabell 3. Regressionstabell med interaktioner.

Beroende variabel: Hur ofta brukar du själv uttrycka din åsikt i en samhällsfråga i privata sammanhang?

	Modell 2	Modell 3
<i>Ganska dåligt förslag</i>	-0.0458 (0.155)	-0.0366 (0.144)
<i>Varken bra eller dåligt förslag</i>	-0.360* (0.143)	-0.209 (0.133)
<i>Ganska bra förslag</i>	-0.236 (0.144)	-0.0786 (0.134)
<i>Mycket bra förslag</i>	-0.264 (0.148)	-0.0798 (0.137)
<i>V+MP</i>	0.232 (0.186)	0.111 (0.174)
<i>SD</i>	-1.206* (0.524)	-0.605 (0.482)
<i>Ganska dåligt förslag # V+MP</i>	0.0447 (0.273)	0.183 (0.254)
<i>Varken bra eller dåligt förslag # V+MP</i>	0.0460 (0.254)	0.233 (0.240)
<i>Varken bra eller dåligt förslag # SD</i>	0.693 (0.789)	0.319 (0.724)
<i>Ganska bra förslag # V+MP</i>	-0.202 (0.354)	-0.0376 (0.361)
<i>Ganska bra förslag # SD</i>	1.292* (0.580)	0.854 (0.533)
<i>Mycket bra förslag # V+MP</i>	-0.308 (0.330)	0.00543 (0.305)
<i>Mycket bra förslag # SD</i>	1.400** (0.535)	0.800 (0.494)
Kontroll	NEJ	JA
Intercept	3.206*** (0.128)	1.690*** (0.174)
<i>N</i>	1207	1148
<i>R<sup>2</sup></i>	0.030	0.198
<i>adj. R<sup>2</sup></i>	0.019	0.183

Kontrollerat för i modell 3: politiskt intresse, utbildning, inkomst, ålder, kön och boendeplats.<sup>1</sup>

Standardfel inom parentes. \*  $p < 0.05$ , \*\*  $p < 0.01$ , \*\*\*  $p < 0.001$

Källa: SOM-institutet, 2018, 2019

När det gäller grupperna ska V- och MP-anhängare enligt modell 2 (0.232), om än lite, uttrycka sig oftare än referensgruppen S-, C-, L-, M- och KD-anhängare men det är inte fastställt då effekten inte uppnått en tillräcklig signifikansnivå. Signifikant är däremot att SD-anhängare (-1.206\*) har en markant lägre benägenhet att yttra sina egna åsikter inom en samhällsfråga än referensgruppen. Det är i linje med studiens hypotes och de faktorer som benämndes i debatten om åsiktskorridoren.

<sup>1</sup> För fullständig tabell, se Appendix.



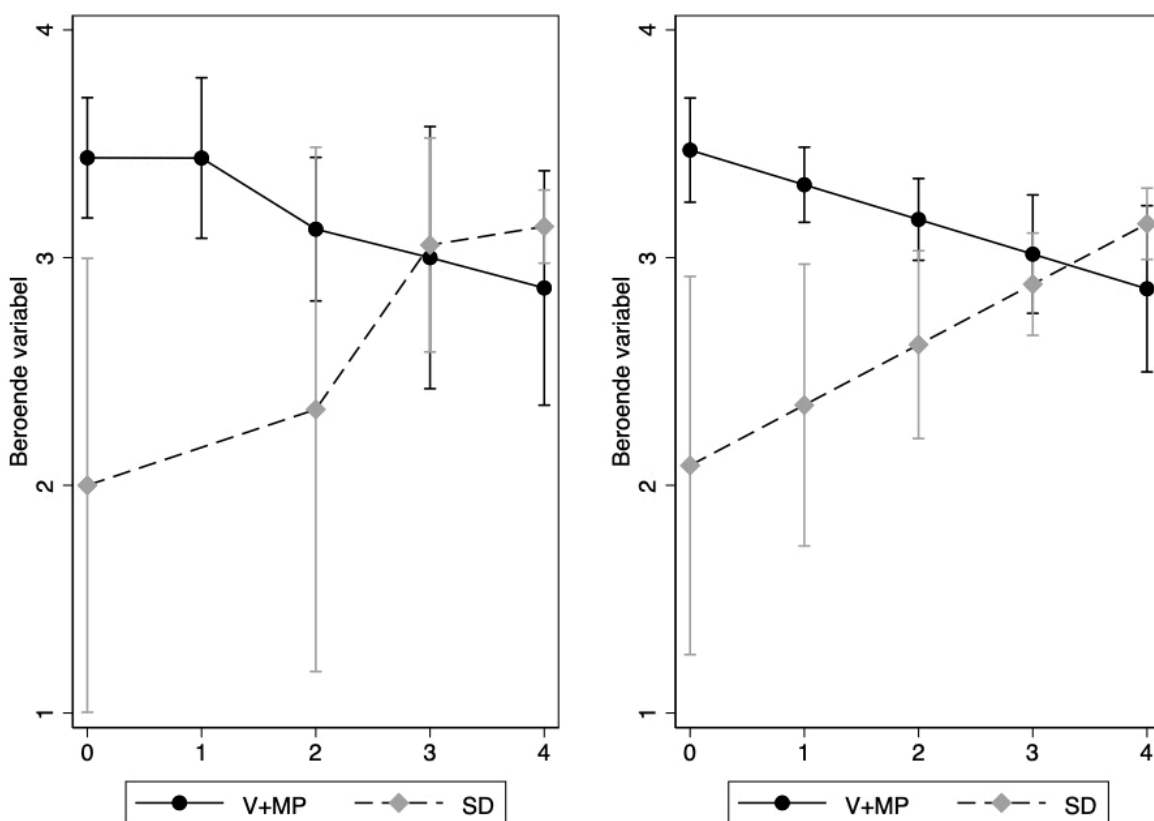
Att vara för ett förslag om att ta emot färre flyktingar, som 95% av SD-anhängare är, har varit en icke-önskvärd åsikt vilket minskar benägenheten att uttrycka åsikter. Försättningsvis följer interaktionen (#) där varje svar på förslaget om att ta emot färre flyktingar interageras med grupptillhörigheten. Syftet med interaktionsvariabeln är, som nämnt i första stycket 5.1, att testa om effekten av (x) beror på värdet av (z). I modell 2 visas resultat som är i linje med teorin om tystnadsspiralen, åsiktskorridoren och därmed de två hypoteser som nämndes i ovan. Här visas att om SD-anhängare är för förslaget om att ta emot färre flyktingar ökar effekten av (x). Tvärtom minskar effekten om V- och MP-anhängare är för förslaget om att ta emot färre flyktingar. Effekterna specificeras närmare i nästa stycke.

Vidare i modell 2 interagerar varje svarsalternativ på interaktionsvariabeln med grupptillhörigheten. Här visas det att V- och MP-anhängare som tycker att det är ett "ganska" (-0.202) eller "mycket bra" förslag (-0.308) att ta emot färre flyktingar tenderar att uttrycka sig i mindre utsträckning än de i referensgruppen. Även om effekterna inte är signifikanta går de i linje med hypotes 2. Ännu tydligare blir det med de SD-anhängare som tycker det är ett ganska (1.292\*) eller mycket bra förslag (1.400\*\*) vilka tenderar att uttrycka sig i betydligt större utsträckning i privata sammanhang än de i referensgruppen. Här visas en signifikant effekt som är i enlighet med hypotes 1. Intressant här är att SD-anhängare i allmänhet (-1.206\*) uttrycker sig i mindre utsträckning än referensgruppen, men i större utsträckning bland de som är positivt inställda till att ta emot färre flyktingar (1.292\*, 1.400\*\*).

Antal observerade fall är drygt tusen i första regressionsanalysen (N = 1207) medan ytterligare bortfall resulterar i observerade fall på (N = 1148) i regressionsanalysen *med* kontrollvariabler. Det är ett stort bortfall från den totala mängd (N = 3327) som svarat på frågan "Hur ofta brukar du själv uttrycka din åsikt i en samhällsfråga [i privata sammanhang]?" (SOM-institutet, 2018, 2019). Bortfallet beror på att flera variabler kombineras i analysen och att hela urvalet inte besvarat alla frågor. Trots det stora bortfallet görs analysen fortfarande med ett urval som genererar en relativt god generaliserbarhet. Intercept ligger på (3.250\*\*\*), vilket är det värde på y-axeln koefficienten startar från, alltså när alla andra värden är noll. Modell 2 visar upp resultat som är i linje med den här uppsatsens hypoteser även om alla effekter inte är signifikanta. De starkaste effekterna visar SD-anhängares benägenhet att uttrycka sig. Konfidensintervallet på effekterna är dock stort vilket presenteras mer lättöverskådligt i diagram 2 nedan.

Diagram 2. Marginaleffekter med 95% konfidensintervall.

Beroende variabel: Hur ofta brukar du själv uttrycka en åsikt i en samhällsfråga i ett privat sammanhang?



Värden på y-axeln symboliserar: aldrig (0), mer sällan (1), några gånger i månaden (2), någon gång i veckan (3) och flera gånger i veckan (4). Värden på x-axeln symboliserar: mycket dåligt förslag (0), ganska dåligt förslag (1), varken bra eller dåligt förslag (2), ganska bra förslag (3) och mycket bra förslag (4). Källa: SOM-institutet, 2018, 2019

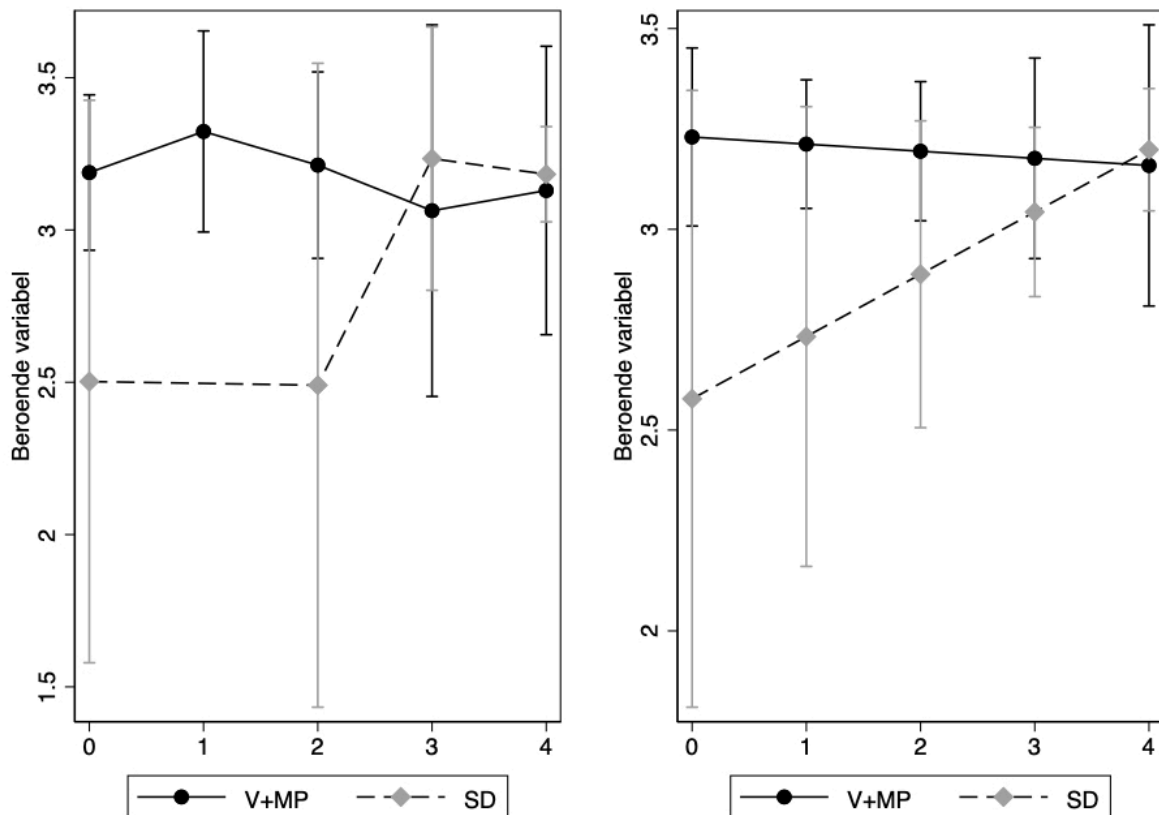
Linjerna visar marginaleffekter med ett 95%-igt konfidensintervall. Det betyder att 19 gånger av 20 innehåller detta intervall den sanna parametern (Esaiasson et al, 2017, s. 394). Det finns således goda skäl att förstå konfidensintervallet som tillförlitligt. På den vänstra modellens x-axel fanns inga observationer på SD-anhängares värde (1). Den högra modellen visar därför kontinuerliga variabler för bättre visuell förståelse. Generellt sett ökar SD-anhängares benägenhet att uttrycka åsikter ju mer positivt inställda de är till att ta emot färre flyktingar. På samma sätt minskar V- och MP-anhängares benägenhet ju mer positivt inställda de är till förslaget. Det är således i linje med studiens två hypoteser. Vid x-axelns värde (0) syns också en intressant effekt i linje med studiens ena hypotes; SD-sympatisörer som svarat mycket dåligt förslag uttrycker sig *mindre* ofta, medan V- och MP-sympatisörer som svarat samma uttrycker sig i *mer* ofta. Från och med x-axelns värde

2 är dock konfidensintervallet så stort att de olika variablerna överlappar varandra vilket gör att statistiskt fastställda slutsatser om resultatet inte kan dras.

Värt att betona är att modell 2 och diagram 2 ovan *inte* tagit hänsyn till de egenskaper som enligt Noelle-Neumann (1974, 1993) gör somliga individer mer pratsamma än andra, det vill säga; politiskt intresse, utbildning, inkomst, ålder, kön och boendepå plats, därför behövs en sådan kontroll i den slutgiltiga analysen. Det slutgiltiga resultatet i studien följer genom modell 3 och diagram 3 *med* nämnda kontrollvariabler inräknade.

I modell 3 kan det konstateras att inga effekter är signifikanta. De effekter som i modell 2 var signifikanta är inte det med kontrollvariablerna inräknade. I modell 3 har de flesta koefficienter minskat vilket betyder att det har kontrollerats för rätt egenskaper. V- och MP-anhängare som svarat "ganska dåligt" eller "varken bra eller dåligt" förslag att ta emot färre flyktingar är de enda koefficienter som ökat mellan modell 2 och modell 3. Det betyder att när det kontrollerats för alternativförklaringar, så är dessa V- och MP-sympatisörer mer benägna att uttrycka sina åsikter. Intercept (1.638\*\*\*) har nu nästan halverats, vilket förstärker antagandet om att rätt egenskaper kontrollerats för. Det justerade R<sup>2</sup>-värdet, hur stor andelen varians i den beroende variabeln som modellen kan redogöra för, har ökat från modell 2 (0.019), knappt 2% till knappt 19% i modell 3 (0.183). Förklaringskraften är större i modell 3 vilket gör att sambanden förklaras till större del av kontrollvariablerna kvinna, högre inkomst, politiskt intresse, högre utbildning, storstadsbo och yngre. I diagram 3 nedan visas resultatet i en mer lättöverskådlig skepnad. Här syns tydligt att konfidensintervallen överlappar varandra på samtliga variabler. V- och MP-anhängares benägenhet att uttrycka sin åsikt baserat på vad de tycker i flyktingfrågan har planat ut. SD-anhängares positiva effektstyrka kvarstår dock men som nämnt ovan presenteras inga signifikanta resultat och kan därmed ej fastställas statistiskt.

Diagram 3. Marginaleffekter med 95% konfidensintervall, kontroller gjorda.  
 Beroende variabel: Hur ofta brukar du själv uttrycka din åsikt i en samhällsfråga i privata sammanhang?



Värden på y-axeln symboliserar: aldrig (0), mer sällan (1), några gånger i månaden (2), någon gång i veckan (3) och flera gånger i veckan (4). Värden på x-axeln symboliserar: mycket dåligt förslag (0), ganska dåligt förslag (1), varken bra eller dåligt förslag (2), ganska bra förslag (3) och mycket bra förslag (4). Kontrollerat för: politiskt intresse, utbildning, inkomst, ålder, kön och boendeplats. Källa: SOM-institutet, 2018, 2019

De egenskaper som har effekt på den beroende variabeln, alltså individer med mer benägenhet att uttrycka sin åsikt i en samhällsfråga på grund av de variabler som kontrollerades för, hade vissa grupper överskott av medan de individer som uttryckte sig mer sällan på grund av nämnda egenskaper befolkade en annan grupp. Hur resultatet kan tolkas och diskuteras samt problem med studien diskuteras i nästa avsnitt.

## 6 Slutdiskussion

Den här studiens syfte var att pröva teorin om tystnadsspiralen inom sociala grupper i nutida svensk kontext med forskningsfrågorna;

- Anpassar vi vår faktiska benägenhet att uttrycka oss om flyktingfrågan beroende på vilken ståndpunkt vår sociala grupp har?
- Hur ser denna benägenhet ut inom olika grupper i Sverige?

Forskningsfrågorna kan delvis besvaras genom den här studien. Det verkar som att vi anpassar oss beroende på vilken grupp vi tillhör, men möjligen borde gruppindelningen i den här studien sett annorlunda ut. En grupptillhörighet som baserats på kontrollvariablerna politiskt intresse, inkomst eller utbildning hade eventuellt förklarat sambandet bättre än den gruppindelning som gjorts baserat på politisk ståndpunkt. Vad som dock talar för att gruppindelningen är givande är SD-anhängares benägenhet att uttrycka åsikter. I allmänhet uttrycker de sig i mindre utsträckning än referensgruppen, medan de som har en flyktingkritisk åsikt uttrycker de sig i större utsträckning än referensgruppen.

Vidare har studien presenterat ett resultat som är i linje med båda hypoteserna, framförallt utan kontrollvariabler inräknade. Insignifikanta effekter presenteras dock samt svaga effekter i hypotes 2, vilket kan betyda ett antal olika saker. Kanske hade resultaten blivit signifikanta med ett större urval. Eller så existerar inte den förväntade effekten och/eller så har studiens förmodade validitet och reliabilitet överskattats. Först och främst fanns två hypoteser, här omskrivna mer specifikt till just den här studien;

*H1)* benägenheten att uttrycka en åsikt inom en samhällsfråga skulle *öka* om individen både tycker om Sverigedemokraterna bäst och tycker det är ett bra förslag att ta emot färre flyktingar.

*H2)* benägenheten att uttrycka en åsikt inom en samhällsfråga skulle *minska* om individen både tycker om Vänsterpartiet och Miljöpartiet bäst och tycker det är ett bra förslag att ta emot färre flyktingar.

I hypotes 1 bygger resonemanget på antagandet om att vi blir mer benägna att uttrycka en åsikt inom en samhällsfråga om vår åsikt är i majoritet och eftersom SD-sympatisörer är de som tycker bäst om förslaget om att ta emot färre flyktingar symboliserar de effekten om benägenheten att uttrycka en majoritetsåsikt. Att benägenheten minskar om vår åsikt är i minoritet speglas i hypotes 2, där V- och MP-sympatisörer som tycker det är ett bra förslag att ta emot färre flyktingar enligt teorin bör ha lägre tendens att uttrycka sina åsikter. Hypotes 1 verkar stämma i regressionsanalysen *utan* kontrollvariabler (om än med stora konfidensintervall) men förlorar sin signifikansnivå och mycket av effekten när kontrollvariabler är inräknade i analysen. Hypotes 2 får stöd i modell 2 men i modell 3 försvagas effekterna samt visar upp insignifikanta resultat i både modell 2 och 3. Anledningen till att hypotes 2 inte visar på signifikanta resultat kan dels vara att det är få som svarat att de sällan uttrycker en åsikt inom en samhällsfråga i privata sammanhang. Såväl att det är få av V- och MP-sympatisörerna som har svarat i enlighet med minoritetsåsikten - bra förslag att ta emot färre flyktingar. Dels kan den uteblivna effekten också bero på brister i studien, vilka diskuteras i nästa avsnitt.

Det finns ett centralt problem med den här studien - metodvalet. Det fanns en vision om att resultatet skulle bygga på en studie utan ledande frågor. För att undvika det operationaliserades den beroende variabeln med en enkätfråga som undersöker hur *ofta* individen själv uttrycker sina åsikter i en samhällsfråga. Det visar inte det på de gånger vi *undviker* att uttrycka en åsikt, dessvärre inte heller *när* vi uttrycker vår egen åsikt, utan bara hur ofta. Det går heller inte att kontrollera för specifika anledningar till att vi uttrycker oss mer sällan. Anledningen till att det inte valdes en metod där den intervjuade gjorde en självskattning av sitt beteende var dels för att det eftersöktes ett resultat som *inte* var baserat på hur individer uppskattar sitt eget agerande när de diskuterade en specifik fråga. Dels för att sådan data inte existerar i samma utsträckning som SOM-institutets data. Som nämnt så efterlyses ett test av tystnadsspiralen utan intervjufrågor som enbart baseras hur den intervjuade *tror* att den kommer agera. Det är nu uppenbart att den här metodens bärande kraft har överskattats. Dessvärre är det inte enbart metodvalet som kan ha påverkat det slutgiltiga resultatet.

Gruppindelningen är, som nämnt ovan, inte helt oproblematis. Även om utgångspunkten varit konformism och Diana Mutzs (2006) föreställning om att vi ofta umgås med människor som tycker samma som oss själva betyder inte det att vi röstar samma som familj, släkt eller vänner. Det fanns ingen variabel som gjorde att det antagandet kunde kontrolleras för, vilket försämrar studiens validitet. Möjligtvis är det så att politiskt intresse, inkomst och utbildning påverkar både partisynpat och vilka vi umgås med och hade därför varit en mer rimlig gruppindelning.

Vidare har det inte heller kontrollerats för att det är just flyktingfrågan som diskuteras när vi i privata sammanhang ger vår åsikt inom en samhällsfråga. Det hade varit fördelaktigt om det fanns en variabel som direkt frågade hur individen själv agerar när olika samhällsfrågor diskuteras och som även ställs till samma person under flera olika tillfällen. Det mest ultimata hade varit att se på en förändring som spänner över flera riksdagsval, innan åsiktskorridoren populariserades och flyktingstoppet 2015 och efteråt. Eftersom ett regeringsskifte genererar annan politik kan vi också förvänta oss en annan offentlig debatt. Den offentliga debatten ändrades, därför kan vi även anta att medielandskapet ändrades, vilket är en viktig indikator på vilka åsikter som verkar vara i majoritet i samhället (Noelle-Neumann, 1974). Av den anledningen hade det varit intressant att se om benägenheten att uttrycka åsikter om en samhällsfråga förändrades under dessa år, samtidigt som det hade visat huruvida resultatet är systematiskt eller inte (Teorell & Svensson, s. 57, 2007).

Svaret på frågan om individer inom sina grupper anpassar sin benägenhet att uttrycka åsikter de tror är i minoritet kan följaktligen *delvis* ges genom den här studien. Det verkar faktiskt vara så att vi är mer benägna att uttrycka oss om vår åsikt om flyktingfrågan är i majoritet i sammanhanget. Däremot är det inte fastställt om benägenheten verkligen minskar om vår åsikt istället är i minoritet. Trots ovan nämnda brister kvarstår således faktumet att resultatet visar effekter som är i linje med hypoteserna och därmed teorin om tystnadsspiralen. För att fastställa att det verkligen är tystnadsspiralens mekanismer som utgör de effekter som presenterats i den här studien krävs ytterligare forskning. Genom survey-experiment kan kausala mekanismer utforskas vilket skulle vara relevant för framtida undersökningar. Förhoppningsvis kommer framtida forskning också fram till hur vi kan bygga ett samhälle, en grupp eller ett sammanhang med ett tolerant, förstående och utvecklande debattklimat.

## 7 Referenser

1. Barrling, K. (2019, 20 september). Om ett totalitärt samhällsklimat. *Sveriges Radio*. Hämtad 2019-11-25, från: <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=438&artikel=7253386>
2. Brambor, T., Clark, W. R., & Golder, M. (2006). Understanding interaction models: Improving empirical analyses. *Political analysis*, 14(1), 63–82.
3. Demoskop. (2015). *Vem vågar prata om sina åsikter?*. Hämtad 2019-11-25, från: <https://demoskop.se/vem-vagar-prata/>
4. Ekengren Oscarsson, H. (2013, 10 december). Väljare är inga dumbommar. [Blogginlägg]. Hämtad från <https://www.henrikoscarsson.com/2013/12/valjare-ar-inga-dumbommar.html>
5. Esaiasson, Peter, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson, Ann E. Towns, and Lena Wängnerud. *Metodpraktikan : Konsten Att Studera Samhälle, Individ Och Marknad*. Femte Upplagan ed. 2017. Print.
6. Gearhart, S., & Zhang, W. (2018). Same spiral, different day? Testing the spiral of silence across issue types. *Communication Research*, 45(1), 34-54. Hämtad 2019-11-07, från: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0093650215616456>
7. Gearhart, S., & Zhang, W. (2015). “Was it something I said?”“No, it was something you posted!” A study of the spiral of silence theory in social media contexts. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 18(4), 208-213. Hämtad 2019-11-07, från <https://www.liebertpub.com/doi/pdf/10.1089/cyber.2014.0443>.
8. Göteborgs universitet, SOM-institutet. *Om SOM*. Hämtad 2019-11-12, från [https://som.gu.se/om\\_som](https://som.gu.se/om_som)
9. Göteborgs universitet, SOM-institutet (2016). *Den nationella SOM-undersökningen 2016*. Kulturdepartementet, Enheten för demokrati och det civila samhället i samverkan med SOM-institutet (Henrik Ekengren Oscarsson). Svensk nationell datatjänst. Version 1.0.
10. Göteborgs universitet, SOM-institutet (2018). *Den nationella SOM-undersökningen 2016*. Svensk nationell datatjänst. Version 1.0. <https://doi.org/10.5878/003006>
11. Göteborgs universitet, SOM-institutet (2019). *Den nationella SOM-undersökningen 2017*. Svensk nationell datatjänst. Version 1.0. <https://doi.org/10.5878/n5b5-zn80>



12. Hambraeus, U. (2018, 2 september). Stödet för SD svårt att mäta – opinionsföretagen underskattar stödet. *SVT*. Hämtad 2019-12-30, från: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/osakert-sd-stod-utmaning-for-opinionsforetagen>
13. Hedenmo, A. (2017, 7 juni). Jan Helin har ett ansvar för misstron om invandring. *Expressen*. Hämtad 2019-11-25, från: <http://www.expressen.se/kultur/jan-helin-har-ett-ansvar-for-misstron-om-invandring/>
14. Johansson, B. (2018). Vågar jag verkligen säga det här? Flyktingkrisen och tystnadsspiraler. I Selin, H., Rapacioli, P., Johansson, B., Hammarlund, J., Frigyes, P & Andersson Schwarz, *Sverigebilden - om journalistik och verklighet* (s. 59-79). Institutet för mediestudier.
15. Marteus, A-C. (2016, mars). Från censor till avfälling. *Kvartal*. Tillgänglig: <https://kvartal.se/artiklar/fran-censor-till-avfalling/>
16. Marteus, A-C. (2015, 12 februari). Det är jag som är åsiktskorridoren. *Expressen*. Hämtad 2019-11-25, från: <https://www.expressen.se/ledare/ann-charlotte-marteus/det-ar-jag-som-ar-asiktskorridoren/>
17. Matthes, J., Knoll, J., & von Sikorski, C. (2018). The “spiral of silence” revisited: A meta-analysis on the relationship between perceptions of opinion support and political opinion expression. *Communication Research*, 45(1), 3–33.
18. Mutz, D. C. (2006). *Hearing the other side: Deliberative versus participatory democracy*. Cambridge University Press.
19. Neubaum, G., & Krämer, N. C. (2018). What do we fear? Expected sanctions for expressing minority opinions in offline and online communication. *Communication Research*, 45(2), 139–164.
20. Noelle-Neumann, E. (1974). *The spiral of silence. A theory of public opinion*. *Journal of communication*, 24(2), 43–51.
21. Noelle-Neumann, E. (1993). *The spiral of silence: Public opinion - our social skin* (2.nd ed.). Chicago: Univ. of Chicago Press.
22. Teorell, J., & Svensson, T. (2007). Att fråga och att svara: Samhällsvetenskaplig metod (1. uppl. ed.).

## Appendix

*Tabell 3. Fullständig regressionstabell med interaktioner och kontrollvariabler. Beroende variabel: Hur ofta brukar du själv uttrycka din åsikt i en samhällsfråga i privata sammanhang?*

	Modell 2	Modell 3
Ganska dåligt förslag	-0.0458 (0.155)	-0.0402 (0.145)
Varken bra eller dåligt förslag	-0.360* (0.143)	-0.205 (0.134)
Ganska bra förslag	-0.236 (0.144)	-0.0849 (0.135)
Mycket bra förslag	-0.264 (0.148)	-0.0798 (0.138)
V+MP	0.232 (0.186)	0.127 (0.177)
SD	-1.206* (0.524)	-0.668 (0.481)
Ganska dåligt förslag # V+MP	0.0447 (0.273)	0.138 (0.256)
Varken bra eller dåligt förslag # V+MP	0.0460 (0.254)	0.199 (0.242)
Varken bra eller dåligt förslag # SD	0.693 (0.789)	0.441 (0.722)
Ganska bra förslag # V+MP	-0.202 (0.354)	-0.0189 (0.362)
Ganska bra förslag # SD	1.292* (0.580)	0.869 (0.540)
Mycket bra förslag # V+MP	-0.308 (0.330)	0.00236 (0.306)
Mycket bra förslag # SD	1.400** (0.535)	0.853 (0.493)
Kvinna		0.259*** (0.0579)
Högre utbildning		0.0823** (0.0317)
Högre inkomst		0.120*** (0.0285)
Politiskt intresse		0.445*** (0.0393)
Mindre tätort		-0.128 (0.0990)
Större tätort		0.0718 (0.129)
Stad, storstad: ytterområde		0.00340 (0.0905)
Stad, storstad		0.0136 (0.0930)
Yngre		0.0615 (0.0369)

Intercept	3.206*** (0.128)	1.660*** (0.177)
<i>N</i>	1207	1118
<i>R</i> <sup>2</sup>	0.030	0.203
adj. <i>R</i> <sup>2</sup>	0.019	0.187

*Kontrollerat för i modell 3: politiskt intresse, utbildning, inkomst, ålder, kön och boendeplats.*

*Standardfel inom parentes. \*  $p < 0.05$ , \*\*  $p < 0.01$ , \*\*\*  $p < 0.001$*

*Källa: SOM-institutet, 2018, 2019*